

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД
№ 35/к.д. 9/2005
Дата 27.01.2006

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

София, 1303
бул. "Ал. Стамболийски" 62-64
тел. 926-10-10, факс 926-14-40

ДО
КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Изх. № 11-17-1/27.01.06

На № 35/к.д. 9/2005 от 12.01.2006 г.

Във връзка с изпратеното искане на Главния прокурор на Република България за установяване противоконституционност на разпоредбите на чл. 48а и чл. 52а от Кодекса за социално осигуряване
Да се разпоредбата
свободна съдия
27.01.2006

СТАНОВИЩЕ

ОТНОСНО: искането на Главния прокурор на Република България за установяване противоконституционност на разпоредбите на чл. 48а и чл. 52а от Кодекса за социално осигуряване

Във връзка с изпратеното искане на Главния прокурор на Република България за установяване противоконституционност на разпоредбите на чл. 48а и чл. 52а от Кодекса за социално осигуряване изразяваме следното становище:

Новите текстовете на чл. 48а и чл. 52а от Кодекса за социално осигуряване са в сила от 01.07.2004 г. (приети с ПЗР на Закона за бюджета на ДОО за 2004 г. и изменени с ПЗР на Закона за изменение и допълнение на Закона за семейните помощи за деца – ДВ, бр. 112/2003 г. и бр. 68/2004 г.). С тях бяха установени допълнителни изисквания за достъп до определени осигурителни плащания.

Осигуреният социален риск "бременност и раждане" е централно понятие в системата за социална закрила на майчинството. Неговата конкретна международноправна регламентация е дадена в Конвенция № 183 на МОТ относно закрилата на майчинството (2000 г.) – ратифицирана от наша страна

(ДВ, бр. 85/2001 и бр. 116/2002 г., в сила от 06.12.2002 г.). В нея се определя минимална продължителност за отпуска за бременност и раждане, както и възможността всяка страна да въвежда определени условия за придобиване право за изплащане на обезщетението. Съгласно чл. 6, т. 4 и 6 от Конвенцията е предвидено, че когато една жена не отговаря на условията за изплащане на парични обезщетения съгласно националните закони и правила или по друг начин, съвместим с националната практика, тя има право на адекватни обезщетения от фондовете за социално подпомагане, както и че всяка държава може в националното си законодателство да използва и други методи за определяне на паричните обезщетения, плащани за отпуск. В този смисъл са и направените изменения в Кодекса за социално осигуряване и Закона за семейните помощи за деца.

В националното ни законодателство правото на отпуск за бременност и раждане и съответно отглеждане на дете се уреждат в Кодекса на труда. За тези периоди на отпуск в Кодекса за социално осигуряване е предвидено осигурените жени да получават съответно обезщетение при определени условия, свързани с участието в осигуряването и необходим принос в осигурителната система, за да се получи обезщетение.

Въведеното изискване за 6-месечен осигурителен стаж за изплащане на обезщетенията по чл. 48а и чл. 52а от КСО беше прието, за да се постигне еднаквост на условията и предпоставките, при които могат да се получават обезщетенията за временна неработоспособност поради общо заболяване, за бременност и раждане и за отглеждане на малко дете, като се изпълнява и един от основните принципи на общественото осигуряване – за равнопоставеност на осигурените лица (чл. 3, т. 3 от КСО). По този начин майчинството като осигурен социален риск се третира еднакво с риска временна неработоспособност, като се постига равнопоставеност както по отношение на участието в осигуряването, така и с оглед ползването на осигурителните права.

От друга страна целта на промяната беше да се преустановят масовите нарушения при изплащане на обезщетенията. При предходния режим за получаване на обезщетение за бременност, раждане и отглеждане на дете се теглеха пари от фондовете на общественото осигуряване, по конкретно от фонд “Общо заболяване и майчинство” дори с един ден участие в осигуряването, като в много от случаите голяма част от обезщетението не се получаваше от майката. За преустановяване на тази порочна практика бяха направени промените в КСО за въвеждането на един необходим

период от време, в който, за да получаваш обезщетение, трябва да се осигуряваш.

В осигурителният стаж, необходим за придобиване право на парично обезщетение при бременност и раждане и при отглеждане на малко дете, **се включва както отработеното време** (чл. 9, ал. 1, т. 1, 2, 3 и 4 от КСО), за което са внесени или дължими осигурителни вноски, **така също и зачетеният осигурителен стаж по реда на чл. 9, ал. 2, т. 1, 2 и 3** – времето на платен и неплатен отпуск за отглеждане на дете, времето на платените и неплатени отпуски за временна неработоспособност и за отпуск за бременност и раждане и времето на неплатен отпуск до 30 работни дни през една календарна година.

Когато осигурената майка няма изискуемия се по чл. 48а или по чл. 52а от КСО осигурителен стаж, тя няма право на парично обезщетение от ДОО. **Времето, през което майката е в отпуск за бременност и раждане или отглеждане на малко дете и не получава обезщетение от ДОО се зачита за осигурителен стаж, съгласно чл. 9, ал. 2, т. 1 и т. 2 от КСО с оглед придобиване право на парично обезщетение**, без да се внасят осигурителни вноски. Ако по време на ползването на съответния отпуск осигурената майка придобие 6-месечен осигурителен стаж, **за остатъка от периода има право на парично обезщетение по чл. 48а и чл. 52а от КСО.**

Осигурените майки, които нямат право на парични обезщетения по чл. 48а и чл. 52а от КСО са обхванати от разпоредбите на Закона за семейните помощи за деца (чл. 5а и чл. 8, ал.4 от ЗСПД) и могат да се обърнат към дирекциите "Социално подпомагане" по постоянен адрес за получаване на **еднократна помощ при бременност или на месечна помощ за отглеждане на дете до 1 година** при условията и по реда на ЗСПД **за времето до придобиване на необходимия осигурителен стаж**, след което им се отпуска обезщетение по чл. 48а или чл. 52а от КСО.

Това, което законодателят е предвидил с разпоредбите на чл.48а и чл.52а от КСО е поставянето на правото на обезщетение в зависимост от участието в осигуряването, като по този начин се спазват и принципите на равнопоставеност и справедливост.

Разпоредбата на чл. 47, ал. 2 от Конституцията прогласява особената закрила на жената-майка и правото ѝ на платен отпуск, без да указва реда, начина, принципите и системата за неговото осъществяване и практическо прилагане. За реализиране на това, по своята същност, социално право трябва да се погрижи държавата. То е нейно задължение, което се предопределя и от преамбюла на Конституцията, където е обявена за "социална държава". Тя трябва да предприеме и извърши необходимите действия за създаване на

съответната нормативна система. В компетентността на законодателния орган е да създаде законовата уредба за общественото осигуряване и свързаните с него обезщетения, която да обезпечи реалната възможност на гражданите да се ползват от предоставеното им с чл. 47 от Конституцията социално право. Иначе тази конституционна разпоредба би останала една неприложима декларация. Законодателят преценява по целесъобразност каква система за общественото осигуряване да приеме и въз основа на какви принципи то да се осъществява в съответствие с конституционните норми.

Следва да се има предвид и факта, че действащата в страната осигурителна система е изградена на принципа на фондовата организация на осигурителните средства, така че средствата за изплащане на обезщетенията се осигуряват от постъпващите осигурителни вноски на работещите трудоспособни граждани, а не от натрупани суми по лични партии като разпределението на средствата от фонд "Общо заболяване и майчинство" се основава на принципа на солидарност между осигурените лица.

Предвид гореизложеното, считаме че въвеждането на изискване за 6-месечен осигурителен стаж при отпускане на обезщетенията по чл. 48а или чл. 52а от КСО не ограничава права, не създава привилегии и **не противоречи на чл. 47 от Конституцията**, поради което искането за обявяване на противоконституционност на чл. 48а и 52а от КСО поради противоречие с посочената конституционна норма е неоснователно.

Йордан Христосков